

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.10.4 Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Czesław Siekierski

/podpisano elektronicznie/

Warszawa, dn. 05.04.2024 r.

Podstawa prawna

Wytyczne zostały wydane na podstawie art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. z 2024 r. poz. 261).

Obowiązywanie wytycznych

Niniejsze wytyczne obowiązują od dnia 15 kwietnia 2024 r.

Spis treści

I. Słownik pojęć	5
II. Wykaz skrótów	6
III. Informacje ogólne	8
IV. Przyznawanie pomocy	9
IV.1. Warunki podmiotowe	9
IV.2. Warunki przedmiotowe	9
IV.2.1. Warunki dotyczące gospodarstwa	11
IV.2.2. Warunki dotyczące operacji	13
IV.2.3. Warunki przyznania pomocy w ramach poszczególnych rodzajów operacji	14
IV.2.4. Inne warunki przedmiotowe	15
IV.3. Kryteria wyboru operacji	16
IV.3.1. Skala i rodzaj produkcji	16
IV.3.2. Zastosowanie rozwiązań cyfrowych	17
IV.3.3. Operacja realizowana przez grupę rolników	17
IV.3.4. Poprawa efektywności wykorzystania nawozów	17
IV.3.5. Zmniejszenie zużycia lub poprawa efektywności wykorzystania środków ochrony roślin	18
IV.3.6. Poprawa gospodarowania wodą	18
IV.3.7. Poprawa sekwestracji węgla lub bioróżnorodności gleby	18
IV.3.8. Położenie gospodarstwa na obszarze Natura 2000	18
IV.3.9. Minimalna liczba punktów oraz pozostałe kryteria rozstrzygające	19
V. Wypłata pomocy	19
VI. Zobowiązania w okresie związania celem	21
VII. Zwrot pomocy	22
Załącznik 1. Wykaz rodzajów inwestycji	23

Załącznik 2. Wykaz upraw ogrodniczych 28

I. Słownik pojęć

beneficjent – podmiot, któremu przyznano pomoc

działalność rolnicza – działalność rolnicza określona zgodnie z art. 4 ust. 2 rozporządzenia 2021/2115 w PS WPR

gospodarstwo – gospodarstwo, o którym mowa w art. 3 pkt 2 rozporządzenia 2021/2115; do składników wykorzystywanych do działalności rolniczej i zarządzanych przez rolnika zalicza się składniki materialne i niematerialne, jeżeli stanowią zorganizowaną całość gospodarczą

grupa rolników – grupa, o której mowa w podrozdziale VII.1 ust. 8 wytycznych podstawowych

instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego – instalacje, o których mowa w ust. 6 pkt 8 załącznika do rozporządzenia w sprawie rodzajów instalacji

komputerowa baza danych – baza danych prowadzona przez ARiMR, zawierająca informacje dotyczące identyfikacji zwierząt i siedzib stad tych zwierząt, wykorzystywana do ustalenia miejsc pobytu i przemieszczeń zwierząt, na podstawie ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt

nawozy mineralne – nawozy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o nawozach i nawożeniu

nawozy naturalne – nawozy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 4 ustawy o nawozach i nawożeniu

nawozy organiczne – nawozy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o nawozach i nawożeniu

obszar Natura 2000 – obszar, o którym mowa w art. 5 pkt 2b ustawy o ochronie przyrody

okres związania celem – okres po wypłacie pomocy, w trakcie którego beneficjent powinien utrzymać spełnianie warunków przyznania i wypłaty pomocy oraz realizować lub zrealizować określone zobowiązania w ramach danej interwencji PS WPR

płatność końcowa – płatność po zrealizowaniu całej operacji

produkty pofermentacyjne – produkty, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 10b ustawy o nawozach i nawożeniu

rolnik – rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115, którego gospodarstwo jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

umowa o przyznaniu pomocy – umowa o przyznaniu pomocy, o której mowa w ustawie PS WPR

uprawy ogrodnicze – uprawy roślin uprawnych gatunków wymienionych w załączniku 2 do niniejszych wytycznych

użytek rolny – użytek rolny w rozumieniu art. 2 pkt 31 ustawy PS WPR

wnioskodawca – podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy

wytyczne podstawowe – wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

zwierzęta gospodarskie – zwierzęta zaliczane do zwierząt gospodarskich, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich

II. Wykaz skrótów

ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

DJP – duże jednostki przeliczeniowe określone na podstawie współczynników przeliczeniowych sztuk rzeczywistych zwierząt gospodarskich na DJP wskazanych w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2023 r. w sprawie „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”

I.10.4 – interwencja Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu w ramach PS WPR

JST – jednostka samorządu terytorialnego

program działań – Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu, który stanowi załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2023 r. w sprawie „Programu działań mających na celu zmniejszenie

zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”

PS WPR – Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

rozporządzenie 2021/2115 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013

rozporządzenie w sprawie rodzajów instalacji – rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości

UR – użytki rolne

ustawa o nawozach i nawożeniu – ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu

ustawa o ochronie przyrody – ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

ustawa o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich – ustawa z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich

ustawa o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt – ustawa z dnia 4 listopada 2022 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt

ustawa o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych – ustawa z dnia 29 czerwca 1963 r. o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych

ustawa PS WPR – ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

WOP – wniosek o płatność końcową

WOPP – wniosek o przyznanie pomocy

ZWRSP – Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa

III. Informacje ogólne

1. Niniejsze wytyczne uzupełniają wytyczne podstawowe w odniesieniu do I.10.4.
2. Niniejsze wytyczne określają:
  - 1) warunki przyznawania pomocy;
  - 2) kryteria wyboru operacji wraz z określeniem minimalnej liczby punktów umożliwiającej przyznanie pomocy oraz kryteriami rozstrzygającymi;
  - 3) warunki realizacji operacji;
  - 4) formę, w jakiej przyznawana jest pomoc, maksymalną wysokość pomocy oraz maksymalny dopuszczalny poziom pomocy;
  - 5) warunki wypłaty pomocy;
  - 6) zobowiązania w okresie związania celem;
  - 7) warunki zwrotu wypłaconej pomocy.
3. Pomoc w ramach I.10.4 realizuje następujące cele szczegółowe WPR:
  - 1) przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji węgla, a także promowanie zrównoważonej energii;
  - 2) wspieranie zrównoważonego rozwoju zasobów naturalnych, takich jak woda, gleba i powietrze, i wydajnego gospodarowania nimi, w tym poprzez ograniczenie uzależnienia od środków chemicznych;
  - 3) przyczynianie się do powstrzymania utraty różnorodności biologicznej i odwrócenia tego procesu, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu;
  - 4) zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności gospodarstw, zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i długoterminowej, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację;
  - 5) przyciąganie i utrzymanie młodych rolników i nowych rolników oraz ułatwianie rozwoju zrównoważonej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;
  - 6) poprawa reagowania rolnictwa Unii Europejskiej na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym w zakresie żywności wysokiej jakości, bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i produkowanej w zrównoważony sposób, w zakresie zmniejszenia marnowania żywności, zwiększenia dobrostanu zwierząt i zwalczania odporności na środki przeciwdrobnoustrojowe.

4. Niniejsze wytyczne zostały wydane w celu prawidłowej realizacji zadań przez ARiMR związanych z przyznawaniem, wypłatą i zwrotem pomocy finansowej, w szczególności w celu opracowania ogłoszenia o naborze WOPP, regulaminu naboru wniosków oraz procedur dotyczących przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy.

IV. Przyznawanie pomocy

IV.1. Warunki podmiotowe

Pomoc przyznaje się rolnikowi lub grupie rolników.

IV.2. Warunki przedmiotowe

1. Pomoc przyznaje się w formie:
  - 1) zryczałtowanej ustalonej według kosztów jednostkowych – w przypadku inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1;
  - 2) refundacji części kosztów kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta – w przypadku inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 2–5 oraz ust. 4, oraz w przypadku kosztów ogólnych w ramach inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3.
2. Pomoc przyznaje się:
  - 1) rolnikowi w wysokości do 65% kwoty stanowiącej sumę:
    - a) iloczynów kosztów jednostkowych, o których mowa w ust. 4, oraz odpowiednio pojemności zbiornika, o którym mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1 lit. a, lub powierzchni płyty, o której mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1 lit. b,
    - b) kosztów kwalifikowalnych – w przypadku inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 2–5 oraz ust. 4,
    - c) kosztów ogólnych stanowiących nie więcej niż 10% sumy iloczynów kosztów jednostkowych, o których mowa w pkt 1 lit. a, oraz pozostałych kosztów kwalifikowalnych, o których mowa w pkt 1 lit. b;
  - 2) grupie rolników w wysokości do 80% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 4 oraz ust. 4.
3. Pomoc przyznaje się każdemu rolnikowi z grupy, o której mowa w ust. 2 pkt 2, w wysokości uzasadnionej zakresem prac wykonywanych przez każdego z nich

przy użyciu przedmiotu operacji stanowiącego współwłasność, uwzględniającym zasoby i potrzeby gospodarstw tych osób.

4. Koszt jednostkowy budowy:
  - 1) metra kwadratowego płyty do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych stałych o powierzchni użytkowej:
    - a) do 100 m² – wynosi 646 zł,
    - b) powyżej 100 m² – wynosi 524 zł;
  - 2) metra sześciennego zamkniętego zbiornika na gnojówkę lub gnojownicę o pojemności użytkowej:
    - a) do 50 m³ – wynosi 1450 zł,
    - b) powyżej 50 m³ do 100 m³ – wynosi 1048 zł,
    - c) powyżej 100 m³ do 300 m³ – wynosi 780 zł;
  - 3) metra sześciennego otwartego zbiornika na gnojówkę lub gnojownicę o pojemności użytkowej
    - a) do 50 m³ – wynosi 1109 zł,
    - b) powyżej 50 m³ do 100 m³ – wynosi 756 zł,
    - c) powyżej 100 m³ do 300 m³ – wynosi 646 zł;
  - 4) metra sześciennego zbiornika na gnojówkę lub gnojownicę z zadaszeniem o pojemności użytkowej:
    - a) powyżej 300 m³ do 500 m³ – wynosi 743 zł,
    - b) powyżej 500 m³ do 1000 m³ – wynosi 378 zł,
    - c) powyżej 1000 m³ – wynosi 219 zł;
  - 5) metra sześciennego zbiornika na gnojówkę lub gnojownicę bez zadaszenia o pojemności użytkowej:
    - a) powyżej 300 m³ do 500 m³ – wynosi 524 zł,
    - b) powyżej 500 m³ do 1000 m³ – wynosi 305 zł,
    - c) powyżej 1000 m³ – wynosi 183 zł.
5. Pomoc przyznaje się na operację o planowanej sumie kosztów operacji powyżej 20 tys. zł.
6. Limit pomocy na jednego beneficjenta i na jedno gospodarstwo w okresie realizacji PS WPR wynosi 200 tys. zł.
7. Nabór wniosków o przyznanie pomocy jest przeprowadzany w pierwszym albo czwartym kwartale danego roku.

8. Ocena WOPP jest przeprowadzana z zastosowaniem preselekcji, określonej w wytycznych podstawowych.
9. Pomoc przyznaje się, jeżeli operacja będzie realizowana bez podziału na etapy i realizacja operacji wynosiła będzie maksymalnie 24 miesiące od dnia zawarcia umowy o przyznaniu pomocy.
10. Pomoc może być przyznana następcy prawnemu beneficjenta lub nabywcy całości albo części gospodarstwa beneficjenta na zasadach określonych w wytycznych podstawowych.

IV.2.1. Warunki dotyczące gospodarstwa

1. Pomoc przyznaje się, jeżeli rolnik jest posiadaczem gospodarstwa, które ma powierzchnię UR nie większą niż 300 ha.
2. Pomoc przyznaje się, jeżeli rolnik prowadzi w gospodarstwie działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej i działalność ta nie jest prowadzona wyłącznie w celach naukowo-badawczych.
3. Warunki, o których mowa w ust. 1 i 2, powinny być spełniane co najmniej od dnia złożenia WOPP.
4. Ustalając powierzchnię UR, uwzględnia się grunty wchodzące w skład gospodarstwa w dniu złożenia WOPP, w szczególności będące przedmiotem:
  - 1) własności rolnika lub;
  - 2) użytkowania wieczystego lub;
  - 3) dzierżawy z ZWRSP lub od JST;
  - 4) dzierżawy długoterminowej – dotyczy działek dzierżawionych od podmiotów innych niż ZWRSP lub JST, jeżeli umowa dzierżawy została zawarta w formie aktu notarialnego albo z datą pewną oraz na okres co najmniej 8 lat liczony od dnia złożenia WOPP lub;
  - 5) użytkowania krótkoterminowego – dotyczy dzierżawy działek od podmiotów innych niż ZWRSP lub JST, niespełniającej warunków określonych dla dzierżawy długoterminowej, o ile do tych gruntów wnioskodawcy przyznano jednolitą płatność obszarową na podstawie przepisów o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego lub podstawowe wsparcie dochodów w ramach PS WPR co najmniej w roku, w którym złożono WOPP lub w roku poprzednim lub;

- 6) wspólnot gruntowych – dotyczy gruntów, o których mowa w ustawie o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych, w części faktycznie użytkowanej przez wnioskodawcę.
5. UR identyfikuje się z wykorzystaniem informacji zawartych w prowadzonym przez ARiMR systemie identyfikacji działek rolnych.
6. Ustalając wielkość produkcji prowadzonej w gospodarstwie bierze się pod uwagę:
- 1) w przypadku produkcji zwierzęcej – stan średnioroczny zwierząt w przeliczeniu na DJP:
    - a) w roku kalendarzowym, w którym przypada dzień rozpoczęcia terminu składania wniosków o przyznanie pomocy – w przypadku składania tych wniosków w czwartym kwartale roku kalendarzowego albo
    - b) w roku kalendarzowym poprzedzającym rok, w którym przypada dzień rozpoczęcia terminu składania wniosków o przyznanie pomocy – w przypadku składania tych wniosków w pierwszym kwartale roku kalendarzowego,

– a w przypadku podmiotów, które weszły w posiadanie gospodarstwa lub rozpoczęły produkcję zwierzęcą w swoim gospodarstwie w trakcie danego roku kalendarzowego – planowany stan średnioroczny zwierząt w gospodarstwie w okresie kolejnych 12 miesięcy, począwszy od dnia rozpoczęcia prowadzenia produkcji zwierzęcej w tym gospodarstwie;
  - 2) w przypadku produkcji roślinnej – uprawy w plonie głównym:
    - a) w roku kalendarzowym, w którym przypada dzień rozpoczęcia terminu składania wniosków o przyznanie pomocy – w przypadku składania tych wniosków w czwartym kwartale roku kalendarzowego albo
    - b) w roku kalendarzowym poprzedzającym rok, w którym przypada dzień rozpoczęcia terminu składania wniosków o przyznanie pomocy – w przypadku składania tych wniosków w pierwszym kwartale roku kalendarzowego,

– przy czym za plon główny uznaje się uprawę, której okres wegetacji jest najdłuższy.
7. Wielkość produkcji prowadzonej w gospodarstwie ustala się z wykorzystaniem informacji zawartych:
- 1) w komputerowej bazie danych – w przypadku produkcji zwierzęcej;

- 2) w prowadzonym przez ARiMR systemie identyfikacji działek rolnych – w przypadku produkcji roślinnej.
8. W przypadku gdy o pomoc ubiega się grupa rolników, pomoc przyznaje się, jeżeli każdy z rolników jest posiadaczem gospodarstwa spełniającego warunki określone w tej sekcji.

IV.2.2. Warunki dotyczące operacji

1. Pomoc dotyczy operacji mających na celu ograniczenie presji produkcji rolnej na zasoby środowiska naturalnego lub klimat albo pozwalających przystosować się do zmian klimatu, zmierzających do:
  - 1) ograniczenia zużycia środków ochrony roślin lub
  - 2) poprawy efektywności wykorzystania nawozów, lub
  - 3) ograniczenia emisji zanieczyszczeń, w tym gazów cieplarnianych i odorów, lub
  - 4) poprawy gospodarowania wodą, lub
  - 5) zwiększenia sekwestracji węgla lub bioróżnorodności gleby, lub
  - 6) adaptacji do zmian klimatu oraz ograniczenia oddziaływania niekorzystnych warunków pogodowych.
2. Pomoc przyznaje się na operację, która:
  - 1) obejmuje wyłącznie inwestycje (materialne lub niematerialne);
  - 2) dotyczy produkcji produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie;
  - 3) dotyczy chowu lub hodowli zwierząt gospodarskich, w przypadku gdy operacja jest związana z działalnością rolniczą w zakresie produkcji zwierzęcej;
  - 4) jest uzasadniona wielkością produkcji prowadzonej w gospodarstwie, adekwatna do panujących w nim warunków gospodarowania oraz racjonalna pod względem kosztów.
3. Pomoc przyznaje się na operację obejmującą inwestycje, które dotyczą:
  - 1) budowy nowych:
    - a) zbiorników do przechowywania nawozów naturalnych płynnych,
    - b) płyt do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych stałych;
  - 2) przebudowy lub zakupu zbiorników, lub przebudowy płyt, o których mowa w pkt 1;
  - 3) budowy lub przebudowy innych budowli wykorzystywanych do produkcji rolniczej;
  - 4) zakupu maszyn lub urządzeń wykorzystywanych do produkcji rolniczej;

- 5) budowy, zakupu lub instalacji elementów infrastruktury technicznej lub wyposażenia wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej
- wymienionych w załączniku 1 do niniejszych wytycznych.
4. Pomoc przyznaje się na operację obejmującą inwestycje niematerialne (wartości niematerialne i prawne), do których zalicza się w szczególności autorskie prawa majątkowe i pokrewne, licencje, prawa do znaków towarowych, patentów, wzorów użytkowych i zdobniczych, know-how. Nabyciu programów komputerowych, wymienionych w załączniku 1 do niniejszych wytycznych, towarzyszy przeniesienie autorskich praw majątkowych (umowa przeniesienia autorskich praw majątkowych) do takich programów lub udzielenie licencji (umowa licencyjna) na korzystanie z tych programów. Oprogramowanie, z nabyciem którego nie łączy się uzyskanie licencji lub autorskich praw do programu, nie jest zaliczane do wartości niematerialnych i prawnych, nawet gdy będzie wykorzystywane w okresie związania celem.
5. Pomoc przyznaje się na inwestycję, jeżeli:
- 1) ma ona bezpośredni związek z działalnością rolniczą prowadzoną w gospodarstwie;
  - 2) spełnia wymagania określone przepisami prawa mającymi do niej zastosowanie;
  - 3) jest kompletna i zdatna do użytku w dniu przyjęcia do użytkowania.

IV.2.3. Warunki przyznania pomocy w ramach poszczególnych rodzajów operacji

1. Pomoc przyznaje się na inwestycję dotyczącą przechowywania nawozów naturalnych, jeżeli:
- 1) w gospodarstwie jest prowadzony chów lub jest prowadzona hodowla zwierząt gospodarskich;
  - 2) spełnione są wymagania określone w programie działań dotyczące warunków przechowywania nawozów naturalnych, a potrzeba realizacji tej inwestycji wynika z planowanego zwiększenia skali produkcji lub zmiany systemu utrzymania zwierząt w tym gospodarstwie;
  - 3) do obliczania pojemności zbiorników oraz powierzchni płyt stosuje się przepisy rozdziału 1.4 ust. 6 programu działań, z tym że:

- a) przy ustalaniu liczby zwierząt w gospodarstwie w przeliczeniu na DJP bierze się pod uwagę stan średnioroczny zwierząt w gospodarstwie, planowany w roku, w którym zostanie złożony WOP,
  - b) dopuszcza się możliwość realizacji inwestycji o pojemności lub powierzchni większej niż pojemność lub powierzchnia obliczona zgodnie z tymi przepisami, o ile zakres takiej inwestycji zostanie uzasadniony;
- 4) inwestycje wymienione w poz. 11–12 załącznika 1 niniejszych wytycznych są realizowane łącznie z jedną z inwestycji wymienionych w poz.13–17.
2. Pomoc przyznaje się na inwestycję polegającą na wyposażeniu gospodarstwa w maszyny lub urządzenia do aplikacji nawozów naturalnych lub produktów pofermentacyjnych, jeżeli te nawozy lub te produkty są wytwarzane w tym gospodarstwie.
3. Pomoc przyznaje się na operacje dotyczące wykorzystania rozwiązań cyfrowych, jeżeli wykorzystanie tych rozwiązań jest elementem kompleksowej inwestycji i jest ekonomicznie uzasadnione.
4. Pomoc przyznaje się, w przypadku gdy wnioskodawca odbył szkolenie przeprowadzone przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego z zakresu „Zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba, powietrze, klimat” w kontekście wdrażania interwencji PS WPR na lata 2023–2027 „Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu” przed dniem złożenia WOPP lub zobowiąże się do jego odbycia przed dniem złożenia WOP.
5. W przypadku:
- 1) grupy rolników – warunek, o którym mowa w ust. 4, uznaje się za spełniony, jeżeli wszyscy członkowie grupy odbyli szkolenie lub zobowiążą się do jego odbycia przed dniem złożenia WOP;
  - 2) wnioskodawcy niebędącego osobą fizyczną – warunek, o którym mowa w ust. 4, uznaje się za spełniony, jeżeli co najmniej jeden ze współników, członków lub wyznaczony pracownik przedsiębiorstwa odbył szkolenie lub zobowiąże się do jego odbycia przed dniem złożenia WOP.

IV.2.4. Inne warunki przedmiotowe

1. Nie wspiera się:

- 1) inwestycji trwale związanych z nieruchomością, położonych na gruntach innych niż stanowiących własność wnioskodawcy lub przedmiot użytkowania wieczystego;
  - 2) inwestycji trwale związanych z nieruchomością realizowanych przez grupę rolników;
  - 3) inwestycji wymienionych w poz. 3–4, 25–26 i 28–29 załącznika 1 do niniejszych wytycznych – z przeznaczeniem do chowu lub hodowli bydła lub świń;
  - 4) operacji w zakresie:
    - a) pszczelarstwa,
    - b) prowadzenia instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego.
2. W przypadku rolników będących członkami organizacji producentów rolnych realizującej Program Operacyjny wspierany ze środków Unii Europejskiej w ramach interwencji sektorowych, o których mowa w art. 42 rozporządzenia 2021/2115, nie przyznaje się pomocy na działania lub inwestycje realizowane w ramach tego Programu Operacyjnego.

IV.3. Kryteria wyboru operacji

IV.3.1. Skala i rodzaj produkcji

1. Jeżeli operacja jest realizowana w gospodarstwie, w którym:
  - 1) jest prowadzony chów lub jest prowadzona hodowla zwierząt gospodarskich i liczba zwierząt utrzymywanych w tym gospodarstwie, w przeliczeniu na DJP wynosi:
    - a) powyżej 5 DJP i nie więcej niż 60 DJP – przyznaje się 2 punkty,
    - b) powyżej 60 DJP i nie więcej niż 210 DJP – przyznaje się 4 punkty,
    - c) powyżej 210 DJP – przyznaje się 3 punkty;
  - 2) powierzchnia upraw ogrodniczych wynosi:
    - a) powyżej 0,2 ha i nie więcej niż 5 ha – przyznaje się 2 punkty,
    - b) powyżej 5 ha i nie więcej niż 15 ha – przyznaje się 4 punkty,
    - c) powyżej 15 ha – przyznaje się 6 punktów.
2. Punkty, o których mowa w ust. 1:

- 1) w pkt 1 są przyznawane, jeżeli zakres operacji jest bezpośrednio związany z prowadzeniem chowu lub hodowli zwierząt gospodarskich utrzymywanych w tym gospodarstwie;
- 2) w pkt 2 są przyznawane, jeżeli zakres operacji jest bezpośrednio związany z prowadzeniem produkcji ogrodniczej w tym gospodarstwie.
3. Do ustalenia liczby zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie w przeliczeniu na DJP stosuje się zasady opisane w sekcji IV.2.1 ust. 6 pkt 1 oraz ust. 7 pkt 1.
4. W celu ustalenia skali i rodzaju produkcji ogrodniczej prowadzonej w gospodarstwie stosuje się zasady opisane w sekcji IV.2.1 ust. 6 pkt 2 oraz ust. 7 pkt 2.
5. W przypadku operacji realizowanej przez grupę rolników punkty przyznaje się w wysokości średniej arytmetycznej z liczby punktów przysługujących indywidualnie tym osobom.

IV.3.2. Zastosowanie rozwiązań cyfrowych

1. Jeżeli operacja obejmuje inwestycję, która dotyczy rozwiązań cyfrowych do wspomagania planowania nawożenia, precyzyjnej ochrony roślin, innych prac polowych lub zarządzania zasobami gospodarstwa – przyznaje się 2 punkty.
2. Punkty są przyznawane, jeżeli operacja obejmuje co najmniej jedną inwestycję wymienioną w poz. 1, 26–37, 39–42, 44–45, 55–56 lub 63 załącznika 1 do niniejszych wytycznych.
3. W przypadku rozwiązań cyfrowych wymienionych w poz. 29–37 załącznika 1 do niniejszych wytycznych, punkty są przyznawane, gdy te rozwiązania są elementem kompleksowej operacji i są niezbędne do prawidłowej obsługi zakupionych w ramach operacji maszyn lub urządzeń.

IV.3.3. Operacja realizowana przez grupę rolników

Jeżeli operacja jest realizowana przez grupę rolników – przyznaje się 6 punktów.

IV.3.4. Poprawa efektywności wykorzystania nawozów

1. Jeżeli operacja obejmuje inwestycję, która przyczyni się do poprawy efektywności wykorzystania nawozów mineralnych, organicznych, naturalnych lub produktów pofermentacyjnych – przyznaje się 4 punkty.

2. Punkty są przyznawane, jeżeli operacja obejmuje co najmniej jedną inwestycję wymienioną w poz. 38–57 załącznika 1 do niniejszych wytycznych.

IV.3.5. Zmniejszenie zużycia lub poprawa efektywności wykorzystania środków ochrony roślin

1. Jeżeli operacja obejmuje inwestycję dotyczącą zakupu maszyn lub urządzeń do:
  - 1) niechemicznej ochrony roślin – przyznaje się 6 punktów,
  - 2) chemicznej ochrony roślin – przyznaje się 4 punkty.
2. Punkty są przyznawane, jeżeli operacja obejmuje realizację co najmniej jednej inwestycji wymienionej w załączniku 1 do niniejszych wytycznych:
  - 1) w przypadku ust. 1 pkt 1 – poz. 68–73,
  - 2) w przypadku ust. 1 pkt 2 – poz. 58–67.
3. W przypadku gdy operacja dotyczy zarówno inwestycji, o której mowa w ust. 1 pkt 1 oraz 2, punkty przyznaje się, biorąc pod uwagę tylko tę inwestycję wchodzącą w skład tej operacji, która otrzymała największą liczbę punktów.

IV.3.6. Poprawa gospodarowania wodą

1. Jeżeli operacja obejmuje inwestycję mającą na celu poprawę efektywności retencjonowania lub wykorzystania wody – przyznaje się 4 punkty.
2. Punkty są przyznawane, jeżeli operacja obejmuje co najmniej jedną inwestycję wymienioną w poz. 74–78 załącznika 1 do niniejszych wytycznych.

IV.3.7. Poprawa sekwestracji węgla lub bioróżnorodności gleby

1. Jeżeli operacja obejmuje inwestycję mającą na celu zwiększenie sekwestracji węgla lub bioróżnorodności gleby poprzez właściwe użytkowanie gruntami – przyznaje się 6 punktów.
2. Punkty są przyznawane, jeżeli operacja obejmuje co najmniej jedną inwestycję wymienioną w poz. 79–85 lub 87–104 załącznika 1 do niniejszych wytycznych.

IV.3.8. Położenie gospodarstwa na obszarze Natura 2000

1. Jeżeli operacja jest realizowana w gospodarstwie, w skład którego wchodzi UR położone na obszarze Natura 2000 – przyznaje się 1 punkt.
2. Punkty są przyznawane, jeżeli co najmniej jedna działka ewidencyjna jest położona na obszarze Natura 2000.

3. Spełnienie kryterium, o który mowa w ust. 1, ustala się z wykorzystaniem informacji zawartych w prowadzonym przez ARiMR systemie identyfikacji działek rolnych.
4. W przypadku operacji realizowanej przez grupę rolników, każdy z rolników należący do tej grupy, powinien spełniać kryterium, o którym mowa w ust. 1.

IV.3.9. Minimalna liczba punktów oraz pozostałe kryteria rozstrzygające

1. Pomoc może być przyznana na operacje, które uzyskały co najmniej 6 punktów.
2. W przypadku operacji, które uzyskały taką samą liczbę punktów, o pierwszeństwie przysługiwania pomocy decyduje kwota wnioskowanej pomocy, przy czym pierwszeństwo w uzyskaniu pomocy ma operacja z niższą wnioskowaną kwotą pomocy.
3. W przypadku operacji, które uzyskały taką samą liczbę punktów i mają taką samą wnioskowaną kwotę pomocy, o pierwszeństwie przysługiwania pomocy decyduje powierzchnia UR w gospodarstwie, przy czym pierwszeństwo w uzyskaniu pomocy ma operacja realizowana w gospodarstwie o większej powierzchni UR. W przypadku grupy rolników powierzchnię UR ustala się na podstawie średniej arytmetycznej UR z gospodarstw będących w posiadaniu tych osób.

V. Wyplata pomocy

1. Warunki dotyczące wypłaty pomocy zostały określone w wytycznych podstawowych, z tym że warunek wypłaty pomocy określony w wytycznych podstawowych w podrozdziale IX.1 ust. 2 pkt 3 nie dotyczy kryteriów określonych w sekcjach IV.3.1 oraz IV.3.8 niniejszych wytycznych.
2. Ponadto pomoc jest wypłacana, jeżeli beneficjent:
  - 1) zrealizował operację i złożył WOP nie później niż w terminie 24 miesięcy od dnia zawarcia umowy o przyznaniu pomocy lecz nie później niż do 30 czerwca 2029 r.;
  - 2) utrzymuje:
    - a) średnioroczną liczbę zwierząt gospodarskich, w przeliczeniu na DJP, na poziomie co najmniej 85%, liczoną od średniorocznej liczby tych zwierząt wskazanej w umowie, jeżeli beneficjent otrzymał punkty za kryterium, o którym mowa w sekcji IV.3.1 ust. 1 pkt 1 i gdy zakres operacji nie obejmował inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1–2,

- b) powierzchnię upraw ogrodniczych w gospodarstwie na poziomie co najmniej 85%, liczoną od powierzchni tych upraw, wskazanej w umowie, jeżeli beneficjent otrzymał punkty za kryterium, o którym mowa w sekcji IV.3.1 ust. 1 pkt 2,
  - c) powierzchnię UR w gospodarstwie na poziomie co najmniej 85%, liczoną od powierzchni tych UR, wskazanej w umowie, jeżeli otrzymał wsparcie na zakup maszyn lub urządzeń do stosowania na tych UR;
- 3) zwiększył skalę produkcji zwierzęcej do poziomu co najmniej 85% liczonego od planowanej liczby zwierząt wskazanej w umowie o przyznanie pomocy lub zmienił system utrzymania zwierząt w gospodarstwie – jeżeli zakres operacji obejmował inwestycje, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1–2;
- 4) ukończył szkolenie z zakresu „Zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi takimi jak woda, gleba, powietrze, klimat w kontekście wdrażania interwencji PS WPR na lata 2023–2027 „Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu”, o ile warunek nie był spełniony przed zawarciem umowy o przyznaniu pomocy.
3. W celu weryfikacji spełnienia warunku, o którym mowa w ust. 2 pkt 2:
- 1) w lit. a – średnioroczną liczbę zwierząt gospodarskich, w przeliczeniu na DJP, ustala się w okresie ostatnich 12 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia WOP;
  - 2) w lit. b – bierze się pod uwagę powierzchnię tych upraw w gospodarstwie:
    - a) w roku kalendarzowym, w którym został złożony WOP – w przypadku złożenia tego wniosku w drugim, trzecim albo czwartym kwartale roku kalendarzowego, albo
    - b) w roku kalendarzowym poprzedzającym rok, w którym został złożony WOP – w przypadku złożenia tego wniosku w pierwszym kwartale roku kalendarzowego WOP;
  - 3) w lit. c – bierze się pod uwagę powierzchnię tych UR w gospodarstwie:
    - a) w roku kalendarzowym, w którym został złożony WOP – w przypadku złożenia tego wniosku w drugim, trzecim albo czwartym kwartale roku kalendarzowego, albo
    - b) w roku kalendarzowym poprzedzającym rok, w którym został złożony WOP – w przypadku złożenia tego wniosku w pierwszym kwartale roku kalendarzowego.

VI. Zobowiązania w okresie związania celem

1. Zobowiązania w okresie związania celem zostały określone w wytycznych podstawowych, z tym że zobowiązanie określone w wytycznych podstawowych w rozdziale XI. ust. 1 pkt 7 w zakresie utrzymania warunków, z tytułu których przyznano beneficjentowi punkty nie dotyczy kryteriów określonych w sekcjach IV.3.1 oraz IV.3.8 niniejszych wytycznych.
2. Beneficjent jest zobowiązany do utrzymania:
  - 1) średniorocznej liczby zwierząt gospodarskich, w przeliczeniu na DJP, na poziomie co najmniej 85%, liczoną od liczby zwierząt wskazanej w umowie, jeżeli beneficjent otrzymał punkty za kryterium, o którym mowa w sekcji IV.3.1 ust.1 pkt 1 i gdy zakres operacji nie obejmował inwestycji, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1–2;
  - 2) średniorocznej liczby zwierząt gospodarskich, w przeliczeniu na DJP, na poziomie co najmniej 85%, liczoną od liczby tych zwierząt wskazanej w umowie, do osiągnięcia której zobowiązał się ubiegając się o wsparcie na inwestycje, o których mowa w sekcji IV.2.2 ust. 3 pkt 1–2;
  - 3) powierzchni upraw ogrodniczych w gospodarstwie, na poziomie co najmniej 85%, liczoną od powierzchni tych upraw wskazanej w umowie, jeżeli beneficjent otrzymał punkty za kryterium, o którym mowa w sekcji IV.3.1 ust.1 pkt 2;
  - 4) powierzchni UR w gospodarstwie na poziomie co najmniej 85%, liczoną od powierzchni tych UR wskazanej w umowie, jeżeli beneficjent otrzymał wsparcie na zakup maszyn lub urządzeń do stosowania na tych UR.
3. Przy wyliczeniu warunku, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, liczbę zwierząt w przeliczeniu na DJP, którą beneficjent zobowiązany jest utrzymać, ustala się w następujących po sobie 5 okresach 12 miesięcznych, przy czym pierwszy okres 12 miesięczny rozpoczyna się w dniu wypłaty pomocy.

VII. Zwrot pomocy

1. Warunki zwrotu pomocy zostały określone w wytycznych podstawowych.
2. Ponadto zwrot pomocy następuje w przypadku niewypełnienia zobowiązań, o których mowa w rozdziale VI. ust. 2 pkt 1–4, w okresie:
  - 1) do roku od dnia wypłaty pomocy – w wysokości 100% wypłaconej kwoty pomocy;
  - 2) powyżej roku i do 3 lat od wypłaty pomocy – w wysokości 75% wypłaconej kwoty pomocy;
  - 3) w okresie powyżej 3 lat i do 5 lat od wypłaty pomocy – w wysokości 50% wypłaconej kwoty pomocy.

Załącznik 1. Wykaz rodzajów inwestycji

Poz.	Rodzaj inwestycji
Inwestycje związane z produkcją zwierzęcą	
1.	Elektroniczne stacje paszowe (<i>automatyczne stacje żywieniowe</i>)
2.	Wozy paszowe rozdrabniająco-mieszające z systemem ważącym
3.	Beczkowozy z poidłami do pojenia zwierząt w chowie pastwiskowym*
4.	Ogrodzenie pastwisk, w tym elektryzatory sieciowe lub akumulatorowe*
5.	Zamknięte zbiorniki betonowe na gnojowicę
6.	Zamknięte zbiorniki betonowe na gnojówkę
7.	Zamknięte zbiorniki metalowe na gnojowicę
8.	Zamknięte zbiorniki metalowe na gnojówkę
9.	Zamknięte zbiorniki z tworzywa sztucznego na gnojówkę lub gnojowicę
10.	Elastyczne zbiorniki z tworzywa sztucznego na gnojówkę lub gnojowicę
11.	Otwarte zbiorniki na gnojowicę (realizowane łącznie z jedną z inwestycji wymienionych w poz.13, 15, 17)
12.	Otwarte zbiorniki na gnojówkę (realizowane łącznie z jedną z inwestycji wymienionych w poz.13, 16)
13.	Przykrycie z pływających elementów z tworzyw sztucznych dla zbiorników na gnojowicę
14.	Przykrycie z pływających elementów z tworzyw sztucznych dla zbiorników na gnojówkę
15.	Dach z elastycznego tworzywa nad zbiornikiem na gnojowicę
16.	Dach z elastycznego tworzywa nad zbiornikiem na gnojówkę
17.	Stalowy dach dla zbiorników żelbetowych i metalowych na gnojowicę
18.	Separator ślimakowy gnojowicy
19.	Pompy, mieszadła i miksery gnojowicy do zbiorników zamkniętych
20.	Płyty obornikowe
21.	Zadaszenie płyty obornikowej
22.	Nieprzepuszczalna tkanina techniczna do przykrycia przyzmy obornika
23.	Składowisko z podłożem denitryfikacyjnym do przechowywania obornika
24.	Płyty do przechowywania pasz, silosy przejazdowe
25.	Urządzenia do optymalizacji warunków mikroklimatycznych w budynkach inwentarskich*
26.	System wentylacji nawiewno-wywiewnej w budynkach inwentarskich sterowany automatycznie z zastosowaniem filtrów powietrza*
27.	Systemy oczyszczania powietrza z budynków inwentarskich.
28.	System kontroli i sterowania parametrami mikroklimatu w budynkach inwentarskich*.
Programy komputerowe, aplikacje, urządzenia wspierające i optymalizujące proces	

podejmowania decyzji produkcyjnych	
29.	Programy komputerowe do bilansowania dawek pokarmowych i żywienia zwierząt gospodarskich*.
30.	Programy do tworzenia map aplikacyjnych nawożenia i oprysku
31.	Programy wspomagające planowanie nawożenia, precyzyjną ochronę roślin lub inne prace polowe
32.	Komputery pokładowe i oprzyrządowanie do sterowania precyzyjną dawką nawozów, nasion, środków ochrony roślin (<i>do rozsiewaczy nawozów, rozrzutników obornika, wozów asenizacyjnych, siewników, opryskiwaczy</i>)
33.	Systemy mapowania plonu
34.	Drony rolnicze
35.	Urządzenia do oznaczania zaopatrzenia roślin w azot (<i>ręczne i mobilne</i>)
36.	Rolnicze stacje meteo wraz z oprogramowaniem i czujnikami pomiarowymi
37.	Systemy jazdy równoległej i automatycznego prowadzenia ciągnika lub maszyny
Maszyny do stosowania nawozów mineralnych	
38.	Rozsiewacze nawozów mineralnych spełniające europejską normę EN-13739
39.	Rozsiewacze nawozów z automatycznym systemem kontroli i sterowania ilością wysiewanego nawozu
40.	Rozsiewacze z automatyczną kontrolą oraz sterowaniem szerokością i symetrycznością rozsiewu nawozu (<i>rozsiewacze „radarowe”</i>)
41.	Dwutarczowe rozsiewacze nawozów sterujące precyzyjną dawką nawozów mineralnych proporcjonalnie do prędkości jazdy
42.	Dwutarczowe rozsiewacze nawozów z kontrolowanym promieniem rozrzutu
43.	Urządzenia rozsiewu granicznego nawozów mineralnych
44.	Rozsiewacze przystosowane do zmiennej aplikacji nawozów mineralnych z wykorzystaniem cyfrowych map pola i sygnału GPS
45.	Zestawy testowe do pomiaru równomierności rozsiewu nawozów mineralnych
46.	Rozsiewacze wapna nawozowego
47.	Rozsiewacze pneumatyczne
48.	Narzędzia uprawowe z nawożeniem wgłębnym
49.	Dozowniki do fertygacji lub chemigacji
50.	Agregaty uprawowo-siewne z nawożeniem wgłębnym
51.	Siewniki punktowe z nawożeniem wgłębnym
Maszyny i urządzenia do stosowania nawozów naturalnych, kompostu, produktów pofermentacyjnych	
52.	Aplikatory płynnych nawozów naturalnych lub produktów pofermentacyjnych typu: <ul style="list-style-type: none"> – węże wleczone, – płozy wleczone, – aplikator doglebowy szczelinowy (tarczowy),

	<ul style="list-style-type: none"> – aplikator doglebowy kultywatorowy lub talerzowy, – aplikator zębowy
53.	Wozy asenizacyjne z aplikatorami płynnych nawozów naturalnych lub produktów pofermentacyjnymi wskazanymi w poz. 50
54.	Rozrzutniki obornika lub kompostu z adapterem pionowym lub tarczowym (uniwersalnym) wyposażone w deflektory kierunku rozrzutu
55.	Rozrzutniki obornika lub kompostu z dynamicznym systemem kontroli dawki
56.	Rozrzutniki obornika lub kompostu z systemem elektronicznej regulacji prędkości przenośnika w zależności od zmian prędkości jazdy
57.	Aeratory do produkcji kompostu z obornika i masy organicznej
Maszyny i urządzenia do ochrony roślin	
58.	Opryskiwacze zaliczane do klasy 75% redukcji znoszenia
59.	Opryskiwacze polowe z belką PSP (pomocniczy strumień powietrza), w tym opryskiwacze rzędowe
60.	Sadownicze opryskiwacze recyrkulacyjne z odzyskiwaniem cieczy użytkowej (tunelowe, kolektorowe, reflektorowe)
61.	Opryskiwacze polowe z systemami zapobiegającymi nakładaniu środków ochrony roślin (<i>nakładki</i>) i ich nierównomiernemu nanoszeniu na łukowych odcinkach pola
62.	Opryskiwacze sadownicze wielogardzielowe z kierowanym strumieniem powietrza
63.	Opryskiwacze sensorowe do selektywnego opryskiwania upraw sadowniczych i polowych
64.	Opryskiwacze sadownicze z asymetryczną regulacją wydajności strumienia powietrza zdalnie z miejsca operatora
65.	Opryskiwacze z głowicami dwuczynnikowymi
66.	Opryskiwacze rzędowe, pasowe i osłonowe stosowane w uprawach polowych, warzywniczych, szkółkarskich lub plantacjach owoców miękkich
67.	Zaprawiarki do nasion i bulw
68.	Chwastowniki, aeratory polowe i łąkowe
69.	Pielniki do upraw międzyrzędowych, w tym z doglebowymi aplikatorami nawozów, mikroelementów lub biopreparatów
70.	Pielniki boczne do sadów
71.	Pielniki termiczno-płomieniowe (<i>termopielniki</i>)
72.	Urządzenia do mechanicznego niszczenia szkodników w uprawach
73.	Maszyny do elektrycznego odchwaszczania (<i>pielenia</i>) i desykacji upraw
Budowle i urządzenia do poprawy gospodarowania wodą	
74.	Zamknięte naziemne zbiorniki do retencji wody
75.	Podziemne zbiorniki do retencji wody
76.	Instalacje do pozyskiwania i zagospodarowania wody deszczowej
77.	System odzysku wody z mycia urządzeń udojowych
78.	Systemy lub urządzenia do ponownego wykorzystania, filtrowania lub uzdatniania

	wody
Maszyny do uprawy gleby i siewu	
79.	Narzędzia i maszyny do głębokiej uprawy bezorkowej
80.	Agregat do siewu bezpośredniego (<i>bezorkowa uprawa gleby</i>), w tym do siewu w mulcz
81.	Brony talerzowe do wymieszania obornika z glebą
82.	Wał posiewny
83.	Siewniki do poplonu i trawy
84.	Mulczery (<i>rozdrabniacze polowe</i>) przygotowujące mulcz ze słomy oraz z roślin uprawianych jako śródplony lub międzyplony
85.	Maszyny do ściółkowania gleby w polowych uprawach ogrodniczych
86.	Rozdrabniacze łęcin
Maszyny i urządzenia do uprawy, pielęgnacji i zbioru biomasy z trwałych użytków zielonych	
87.	Pługi łąkowe
88.	Gleboğrafzarki stosowane do uprawy trwałych użytków zielonych
89.	Wały i włóki łąkowe
90.	Kosiarki
91.	Maszyny do obróbki skoszonej zielonki
92.	Prasy zbierające zwijające wykorzystywane do zbioru z trwałych użytków zielonych
93.	Prasy zbierające wielkogabarytowe wykorzystywane do zbioru z trwałych użytków zielonych
94.	Prasoowijarki do zbioru z trwałych użytków zielonych
95.	Owijarki wykorzystywane do zbioru z trwałych użytków zielonych
96.	Prasy silosujące do zakiszania siana w rękawach foliowych
97.	Sieczkarnie ciągnikowe z zespołem podbierającym
98.	Adapter podbierający do sieczkarni samobieźnych
99.	Adapter-kosiarka do sieczkarni samobieźnych
100.	Przyczepy zbierające (<i>samozaładowcze</i>) do zbioru podsuszonej zielonki wyposażone w noże docinające
101.	Platformy do bel (<i>przyczepy platformowe</i>) do zwózki bel siana i zielonek
102.	Przyczepy objętościowe do zwózki zielonek z trwałych użytków zielonych
103.	Maszyny i narzędzia do ugniatania oraz formowania zielonki w silosie lub na pryzmie
Inne	
104.	Maszyny i urządzenia do pielęgnacji zadrzewień i zakrzewień śródpolnych
105.	Sadownicze rozdrabniacze gałęzi
106.	Systemy siatek przeciwgradowych

107.	Stanowiska bioremediacyjne do pozostałości środków ochrony roślin
108.	Stanowiska do napełniania i mycia opryskiwaczy wyposażone w instalację do zbierania popłuczyn
109.	Stanowiska do oczyszczania wody z zanieczyszczeń chemicznych
110.	Stanowiska do dehydratacji płynnych pozostałości środków ochrony roślin
111.	Osłony zapobiegające znoszeniu cieczy opryskowej poza strefę opryskiwania
112.	Sprzęt do mycia budynków inwentarskich, hal produkcyjnych oraz urządzeń, maszyn rolniczych i pojazdów rolniczych

* *Nie wspiera się w zakresie chowu lub hodowli bydła lub świń*

Załącznik 2. Wykaz upraw ogrodnich

Gatunek rośliny uprawowej		
agrest (<i>porzeczka agrest</i>)	jeżówka purpurowa	por
arcydzięgiel litwor	jeżyna	porzeczka
aronia czarnoowocowa	kalafior	poziomka
arbuz (<i>kawon</i>)	kalarepa	prawoślaz lekarski
babka lancetowata	kapusta brukselska	rabarbar ogrodowy
babka płesznik	kapusta chińska	rokieta siewna (<i>rukola</i>)
bazylia pospolita	kapusta głowiasta biała	rokitnik zwyczajny
bez czarny	kapusta głowiasta czerwona	roszpunka warzywna
borówka brusznica	kapusta pekińska	róża dzika
borówka niska	kapusta włoska	róża jabłkowata
borówka wysoka i średnia	karczoch zwyczajny	róża pomarszczona
bób	kiwi drobnoowocowe	różeniec górski
brokuł włoski	kminek zwyczajny	rumian rzymski
brukiew jadalna	kolendra siewna	rumianek pospolity
brzoskwinia i nektaryna	koper ogrodowy	ruta zwyczajna
burak ćwikłowy	koper włoski (<i>fenkuł</i>)	rutwica lekarska
burak liściowy (<i>boćwina</i>)	kozieradka pospolita	rzepa jadalna
bylica estragon	kozłek lekarski	rzodkiew
cebula szalotka	krwawnik pospolity	rzodkiewka
cebula perłowa	kukurydza cukrowa	rzewień dłoniasty
cebula siedmiolatka	lawenda wąskolistna	sałata zwyczajna
cebula zwyczajna	lebiodka pospolita	seler korzeniowy
chrzan pospolity	lubczyk ogrodowy	seler naciowy
cukinia	majeranek ogrodowy	serdecznik pospolity
cykoria	malwa czarna	soczewica jadalna (<i>w tym z rośliną podporową</i>)
cykoria warzywna (<i>liściowa sałatowa</i>)	malina	szałwia lekarska
czarnuszka siewna	marchew jadalna	szanta zwyczajna
cząber ogrodowy	melisa lekarska	skorzonera
czereśnia	mięta kędzierzawa	szczaw zwyczajny
czosnek	mięta pieprzowa	szczypiorek
czosnek niedźwiedzi	mięta zielona	szparag
drapacz lekarski	mniszek lekarski	szpinak zwyczajny
dereń jadalny	morela	ślaz dziki
dynia olbrzymia	nagietek lekarski	śliwa
dynia piżmowa	nostrzyk żółty	śliwa japońska
dynia zwyczajna	oberżyna (<i>bakłazan</i>)	świdośliwa
dziurawiec zwyczajny	ogórecznik lekarski	truskawka
fasola wielokwiatowa	ogórek	tymianek właściwy

fasola zwykła	papryka	wiesiołek dwuletni
groch cukrowy	pasternak zwyczajny	wiesiołek dziwny
groch łuskowy	patison	winorośl
grusza	pietruszka korzeniowa	ziemniak
hyzop lekarski	pietruszka naciowa	żurawina wielkoowocowa
jabłoń	pigwa pospolita	żeń-szeń prawdziwy
jagoda kamczacka (<i>suchodrzew jadalny</i>)	pigwowiec japoński	
jarmuż	pomidor	